

Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai

aizsardzibas.komisija@saeima.lv

Nr.2021/002-LS

2021.gada 25.februārī

Atzinums Interēšu pārstāvniecības atklātības regulējuma pamatprincipiem

Labdien!

Domnīca Providus ir sagatavojusi atzinumu par Saeimas darba grupas izstrādātajiem Interēšu pārstāvniecības atklātības regulējuma pamatprincipiem.

Providus ieskatā, lobēšanas regulējumam būtu jābūt vienkāršam un viegli piemērojamam, tā ieviešanas galvenajam mērķim jābūt – atklātībai par to, kurš, kādā veidā un kā vārdā ietekmē lēmumu pieņemšanu.

Uzskatām, ka lobēšanas atklātības regulējumam būtu jābalstās uz trīs pamatelementiem:

- **izsekojamu likumdošanas pēdu** - iespēju izsekot lēmumu pieņemšanas gaitai, iesaistītajām pusēm, to pārstāvētajiem viedokļiem un ietekmei uz lēmumu pieņemšanas procesu. Nozīmīgs panākums būtu ieviest kārtību, ka Saeimas deputāti, iesniedzot priekšlikumus (likumu grozījumiem, likumu "atvēršanai" u.c. darbībām) atklātu interēšu aizstāvjus, kuriem ir bijusi ietekme uz deputāta lēmumu. Likumdošanas pēdas izsekojamībai svarīga ir arī viedokļu atspoguļošana likumprojektu vai lēmumprojektu anotācijās, aktualizējot anotāciju arī skatot likumprojektu Saeimā cauri lasījumiem, kā arī lēmumu pieņemšanas gaitas precīza protokolēšana, fiksējot sēžu dalībniekus, viņu izteiktos viedokļus.
- **valsts amatpersonu pienākumu un atbildību** atklāt kontaktus ar interēšu aizstāvjiem (tā sauktos "atvērtos kalendārus"), pienākumu atklāt, ar ko bijušas konsultācijas;
- **lobētāju reģistru**, kas nodrošina atklātību par to, kuri interēšu aizstāvji iesaistās lēmumu pieņemšanas procesā;

Par Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas sabiedriskai apspriešanai nodotajiem pamatprincipiem domnīcai Providus ir sekojoši priekšlikumi:

Par "interesešu aizstāvības" definīciju

Pamatprincipos ietvertā definīcija: "Interesešu aizstāvība ir ikviena tieša vai netieša saziņa ar amatpersonām, politikas veidotājiem vai viņu pārstāvjiem ar mērķi ietekmēt publisku lēmumu pieņemšanu" ir ļoti plaša un visaptveroša, taču, lai to varētu piemērot praksē, būtu nepieciešams papildināt to ar papildu atrunām, kādas darbības nav uzskatāmas par interesešu aizstāvību.

Izņēmumiem pēc iespējas būtu jābūt balstītiem nevis uz izsmeļošu komunikācijas veidu uzskaitījumu vai vietu, kur notiek saziņa, bet gan pamatprincipu, ka tiešā vai netiešā saziņa ir saistīta ar mērķtiecīgu ietekmēšanu no interesešu aizstāvja puses. Savukārt attiecībā uz amatpersonām tāda tieša vai netieša saziņa, kur amatpersonas komunikācija ar interesešu aizstāvi, neatkarīgi no formas, kādā tā notikusi, ir ietekmējusi amatpersonas pieņemto lēmumu vai rīcību.

Par interesešu aizstāvju reģistru

Providus atbalsta interesešu aizstāvju reģistra ieviešanu un ierosina veidot līdzīgi Eiropas Kopienas Pārredzamības reģistram un tā saturam.

Personu loks, kas reģistrējas interesešu aizstāvju reģistrā

Uzskatām, ka reģistrā būtu jābūt pienākamam reģistrēties ne vien profesionāliem lobētājiem (arī individuāli praktizējošiem), komercsabiedrībām, kas sniedz šādus pakalpojumus, bet arī nevalstiskajām organizācijām. Providus ieskatā, ES Pārredzamības reģistrā ietvertā lobētāju klasifikācija (sešas pamatnodaļas, ar apakšnodaļām), būtu veiksmīgi pielāgojama arī Latvijas apstākļiem, lai iegūtu detalizētāku ainu par interesešu aizstāvjiem.

Par reģistrā norādāmo interesešu aizstāvības mērķi

Providus ieskatā interesešu aizstāvjiem būtu jādeklarē galvenās interesešu jomas, kuras interesešu aizstāvis vēlas ietekmēt, aicinot norādīt galvenos likumprojektus vai politikas dokumentus, bet neuzliekot par pienākumu deklarēt katru normatīvo aktu, kas varētu būt interesešu aizstāvja ietekmēts. Organizācijām, kuras ikdienā strādā ar plaša spektra jautājumiem, ir aktīvas, ietekmēto normatīvo aktu apjoms varētu būt ļoti plašs, bet uzskaitījums radīt būtisku administratīvu slogu. Praksē situācijas ir dažādas, tai skaitā, saistītas ar nelielām izmaiņām kādā normatīvā aktā. Tāpat var būt situācijas, kurās organizācija ir atsaukusies valsts pārvaldes uzaicinājumam un sanāksmi, sanāksmes norise veidojas tā, ka organizācijas viedoklis tiek izcelts vai ņemts par pamatu kāda normatīvā akta grozījumu izstrādei, taču tas noticis apstākļu dēļ, piemēram, klātesošie sanāksmes dalībnieki nav bijuši pietiekami aktīvi, zinoši, vai arī gluži vienkārši citas nevalstiskās organizācijas šajā sanāksmē kādu iemeslu dēļ nepiedalās.

Lai interesešu aizstāvības reģistrs sniegtu pilnīgāku informāciju par interesešu aizstāvju veiktajām darbībām, aicinām jau laicīgi izstrādāt tehnoloģiskos risinājumus, kuri ļautu automatizēti apkopot arī interesešu

aizstāvju iesniegtos atzinumus un vēstules vienuviet, tādējādi reģistrs sniegtu informāciju ne tikai par galvenajiem normatīvajiem aktiem, kas tiek lobēti, bet jau detalizētāku aktivitāšu atspoguļojumu.

Par reģistrā norādāmo finanšu informāciju

Providus ieskatā reģistrā būtu legītimi prasīt norādīt finanšu informāciju, kas raksturo interešu aizstāvja finansiālo darbību, piemēram, kopējais organizācijas gada budžets (ja nepieciešams, atsevišķi izdalīt publiskā finansējuma apmēru, nevalstisko organizāciju gadījumā – ziedojumu apmēru). Lai mazinātu administratīvo slogu, pēc iespējas to varētu sasaistīt ar gada pārskatā norādāmajām ziņām, tai skaitā automatizējot šādas informācijas iesniegšanu, lai tā valsts institūcijām nav jādeklarē atkārtoti.

Savukārt attiecībā uz finansējumu interešu aizstāvības aktivitātēm, vēlamies norādīt, ka nevalstisko organizāciju gadījumā to būtu sarežģīti precīzi aprēķināt, jo par interešu aizstāvības darbu netiek slēgts līgums ar organizācijas darbinieku. Lielākoties tas ir viens no darba instrumentiem, strādājot ar attiecīgās jomas jautājumu. Nevalstisko organizāciju gadījumā to būtu iespējams aplēst tikai ar aptuvenu aplēsi. Iespējams, ka var paredzēt atšķirīgu regulējumu gadījumos, kad interešu aizstāvības darbu veic profesionāli lobētāji, kuri šim mērķim tiek speciāli nolīgti.

Informācijas publicēšanas biežums reģistrā

Aicinām noteikt intervālu, cik bieži būtu jāatjauno reģistrā publicējamā informācijā. Aicinām to paredzēt, ka organizācijai ir pienākums atjaunot reģistra informāciju reizi gadā, taču nepieciešamības gadījumā tā var veikt arī precizējumus starplaikā. Būtu svarīgi, ka izstrādājot reģistra vietni, tiek paredzēta automātiska atgādināšanas iespēja, nosūtot automatizētu uzaicinājumu atjaunot reģistrā publicēto informāciju.

Sodi un sankcijas

Providus ieskatā sodīšanas mehānismiem būtu jābūt saistītiem ar tiesībām vai priekšrocībām, ko piešķir reģistrēšanās interešu aizstāvības reģistrā. Proti, maksimālais paredzamais sods būtu izslēgšana no reģistra, kas secīgi liegtu iespēju saņemt šīs priekšrocības vai tiesības. Atbalstām priekšlikumu, ka interešu aizstāvjiem jāievēro arī interešu aizstāvības ētikas kodekss, kā arī par tā pārkāpšanu interešu aizstāvis var tikt izslēgts no reģistra.

Ar šo atzinumu apstiprinām savu gatavību turpināt dalību Saeimas darba grupā un atbildīgajā komisijā likumprojekta tālākai izstrādei.

Cieņā,
Līga Stafecka, Providus vadošā pētniece
liga.stafecka@providus.lv